

8). Самосвідомість і рефлексивна самоорганізація особистості.

Доценко В.В.

кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології
Харківського національного університету внутрішніх справ,
м. Харків, Україна.

Ларіонов С.О.

кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології
Харківського національного університету внутрішніх справ,
м. Харків, Україна.

САМООРГАНІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ РЕСУРС СТРЕСОСТІЙКОСТІ

Сучасний динамізм змін, зростання невизначеності, напруженості і стресів у професійній діяльності правоохоронців вимагає від працівників поліції освоювати нові знання і технології, постійно підвищувати власний професіоналізм і безперервно саморозвиватися. У професійній підготовці правоохоронців виникають суперечності пов'язані з існуванням розбіжностей між новими професійними цілями і завданнями та наявними способами дій, між новими складними ситуаціями й недостатнім досвідом працівників поліції для їх вирішення. Подолання цих суперечностей вимагає пошуку нових способів дій, оволодіння новими фаховими вміннями і навичками. Для кожного поліцейського стає актуальним самостійно підтримувати на високому рівні продуктивність праці та забезпечувати безперервний професійний ріст. На нашу думку, розвиток самоорганізації особистості стає на сьогодні одним із найбільш важливих напрямів формування стресостійкості працівників поліції та підвищення ефективності їх професійної діяльності.

У психологічному словнику поняття самоорганізації особистості визначається як діяльність та здібність особистості, що проявляється в цілеспрямованості, активності, обґрунтованості, мотивації, вмінні планувати власну діяльність, швидкому прийнятті рішень і відповідальності за них, критичності за результати власних дій, почутті обов'язку (Горностай,

Титатренко, 2001). Досить часто поняття самоорганізації особистості ототожнюється з (Горностай, Титатренко, 2001):

- самоменеджментом, тобто вмінням керувати, набувати, розвивати, зберігати і раціонально використовувати власні ресурси;

- самоактуалізацією – прагненням людини до якомога повнішого виявлення і розвитку власних особистісних можливостей (Маслоу, 2009);

- самоефективністю – вмінням активно засвоювані знання або дії, що дозволяють вибудовувати власну поведінку у відповідності із завданням або умовами ситуації (Бандура, 2001).

Самоорганізацію визначають як спосіб особистісної організації життєдіяльності за допомогою розширення меж власної ініціативи і самостійної діяльності, самовдосконалення та саморегуляції (Шнейдер, 2008). Автори зазначають, що самоорганізація обов'язково передбачає процес самопізнання, самовизначення, саморозвитку та самореалізації і має вирішальний вплив на формування світогляду та морально-етичних переконань особистості (Платонов, 1974).

Відповідно до сучасних уявлень, пусковими механізмами розвитку самоорганізації особистості є як внутрішні так і зовнішні фактори. Так, низка вчених (Анісімов, 2001; Грімак, 2010; Моросанова, 2010; Шнейдер, 2008; Роджерс, 1977 та ін.) зазначає, що самоорганізація особистості формується і розвивається упродовж життя людини під впливом соціального оточення, психолого-педагогічного впливу системи організації виховання в сім'ї і соціальних інститутах та власної діяльності. Період навчання у вищій школі, де збільшується частка самостійної роботи в загальному обсязі навчальної роботи студента, виступає надзвичайно важливим етапом для формування та розвитку самоорганізації особистості.

У виші зі специфічними умовами навчання, де у курсантів формується система знань та спеціальних умінь і навичок необхідних для ефективного виконання професійної діяльності правоохоронця, організація і активізація навчально-службової діяльності курсантів спрямована на самовдосконалення,

самореалізацію і саморозвиток в освоєнні професією. Здійснюється це під час аудиторних занять, участі курсантів в інформаційно-виховних, наукових, культурних і спортивно-масових заходах та позааудиторних заняттях спрямованих на знайомство з реаліями майбутньої професії (Мілорадова, Бречка, Доценко: 32-34). Найбільш сприятливі можливості для розвитку навичок самоорганізації, самопізнання та особистісного зростання курсантів надають інтерактивні методи навчання, зокрема соціально-психологічний тренінг.

Так, для курсантів першого курсу навчання Харківського національного університету внутрішніх справ ми пропонуємо тренінг «Адаптація». Метою даного тренінгу є формування навичок та умінь самоорганізації особистості необхідних для навчання у виші зі специфічними умовами навчання. Впродовж даного тренінгу учасники відпрацьовують наступні теми:

- 1) Самоорганізація курсантів в процесі їх професійної освіти (принципи самонавчання, пошуку і обробки інформації; адаптація до нового середовища);
- 2) Планування і структурування часу (облік і розрахунок робочого та вільного часу за різними методиками; виявлення поглиначів часу; цілі та цінності в самоорганізації часу).

Для курсантів другого курсу навчання – тренінг «Цілепокладання». Другокурсники знайомляться з алгоритмами цілепокладання; навчаються самостійно визначати цілі й умови їх досягнення; розвивають здібність діяти самостійно й оцінювати та передбачати результати власних дій.

Тренінг «Самоорганізація життя» допомагає розвивати у третьокурсників відповідальність за особистісний розвиток і сприяти самореалізації і становленню курсанта як самодостатньої креативної особистості. В рамках даного тренінгу третьокурсники знайомляться з коучінгом як інструментом особистісного й професійного розвитку особистості; формують розуміння того, що кожна людина несе відповідальність за плин власного життя й подолання перешкод, які виникають на шляху досягнення цілей у навчанні, професії та особистому житті; розвивають

цілеспрямованість, самодисципліну, здібність до самоаналізу, самоконтролю, саморегуляції та прогнозування.

Кожен із зазначених тренінгів допомагає курсантам на різних етапах професіогенезу здійснити перехід від соціального контролю до самоконтролю, від зовнішньої організації та управління діяльністю до самоорганізації.

Перспективою подальшого дослідження даної теми є розробка та впровадження в навчальний процес університету тренінгу «Самоорганізація працівників поліції в екстремальних умовах діяльності».

Література:

1. Бандура А. Теория социального научения. – Спб. : Евразия, 2001. – 320 с.
2. Маслоу А. Мотивация и личность. 3-е изд. / пер. с англ. – СПб. : Питер, 2009. – 352 с.
3. Мілорадова Н.Е., Бречка Д.М., Доценко В.В. Психологічний супровід формування ціннісних регуляторів поведінки майбутніх правоохоронців : навчально-методичний посібник – Х. : ФОП Бровін О.В., 2017. – 116 с.
4. Платонов К.К. Краткий словарь системы психологических понятий: учеб. пособие для учеб. заведений профтехобразования. – 2-е изд. перераб. И. доп. М. : Высш. Шк. 1984. – 174 с.
5. Психологія особистості: Словник-довідник / за ред. П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. – К.: Рута, 2001. – 320 с.
6. Шнейдер Л.Б. Социально-психологические аспекты самоорганизации времени жизни как способа хронотопирования исполнительской деятельности // *Психология зрелости и старения*. – 2008. – № 3. – С. 23–27.